

מהו קורדייקוס?

מבוא

המשנה אומרת: "מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי, לא אמר כלום".¹ ופירש רש"י: "לא אמר כלום, שאין דעתו מיושבת." ובתלמוד בבלי שם: "מאי קורדייקוס? אמר שמואל: דנכתיה חמרא חדתא דמעצרתא".² ופירש רש"י: "נכתיה. נשכו, כלומר ששתה ממנו [יין מגתון] והרגיש בו". ובהמשך: "מאי אסותיה? בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא". [מהי רפאותו? בשר אדום צלוי ויין מדולל מאד].

ובירושלמי: "מהו קורדייקוס? אמר ר' יוסי: המים".³ (מלשון המום). וממשיך במעשה בגרדי אשר, כשנתנו לו חוטים אדומים בתוך השחורים, היה ממשיך לארוג. וכאשר נתנו לו חוטים שחורים בתוך אדומים גם כן היה ממשיך לארוג. ואמר ר' יוסי זהו קורדייקוס שאמרו חכמים.⁴ לפני זה אמרו שם שהקורדייקוס אינו נחשב שוטה. ובמשנה שהבאנו בפתיחת דברינו משמע שהוא מצב זמני בלבד.

סיכום התיאור

על פי הנ"ל יש כאן תיאור של מחלה עם פרטים כדלהלן: סימפטומים: בלבול שכלי זמני (המום; אינו מבחין בין שחור ואדום). איטיולוגיה: תוצאה של אכילה/שתיה של כמות גדולה של גלוקוזה (נשכו יין מגתו).⁵ טפול: העברה לתזונה אשר בעקרה חלבונים (כשר אדום) עם מעט פחמימנים (עם יין מדולל מאד).

הצעה לזהוי הקורדייקוס

פרויס כותב שזהוי הקורדייקוס אינו ברור. הוא מביא כמה דעות שכולן מופרכות, דעתו נוטה כנראה לזהותו עם *delerium tremens* הבא משתיה תמידית של משקאות אלכוהוליים.⁶ כנראה עיקר הבסיס להשערה זו הוא איזכור היין

1. גיטין ריש פ"ז
2. גיטין שם (דף ס"ז)
3. תרומות א, א
4. המפרשים חלוקים בפירוש הירושלמי. כאן הבאתיהו לפי פירוש הגר"א. אבל לדעת כולם מדובר באיש מבלבל.
5. נראה שבתנאי ימי התלמוד הדרך הנפוצה של קליטת יתר מהירה של גלוקוזה היתה שתיית מיץ פירות, דבש, בכמות גדולה, גורם להקאה ("דבש מצאת אכול דייך, פן תשבענו והקאתו" (משלי כ"ה ט"ז), אך אכילת פירות מתוקים מהווה תהליך הרכה יותר איטי. ובין הפירות המתוקים, הענבים היו היחידים שסחיטתם היתה מקובלת בין הצבור ("דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד", שבת קמה, ועיין בסוגיא שם).
6. J. Preuss, *Biblich — Talmudische Medizin*, Karger, Berlin (1923); pp. 368-9

בבבלי. אבל יש מקום להטיל ספק רציני בזה שהרי מדובר על "יין מגתו", דהיינו מין ענבים לפני התסיסה. לכן הנני מציע אפשרות אחרת.

קיים מצב של מחסור סוכר בדם בעקבות אכילה (postprandial hypoglycemia). כנראה יש אנשים אשר אצלם אכילת מזון עשיר בסוכר גורמת, אחרי זמן מה, לירידה חמורה של ריכוז הגלוקוזה בדם. כמשך תקופה היו רופאים שהטילו ספק בממשות הבעיה, אבל היום אמיתותה די מקובלת.⁷⁻⁹ כנראה כניסת הרבה גלוקוזה לדם גורמת לשחרור כמות גדולה של אינסולין הגורם ספיגת הסוכר בכבד, פעילות הממשיכה זמן מה גם אחרי שהאיזון הושג. כתוצאה מכך, ריכוז הגלוקוזה בדם יורד יותר מדי.¹⁰

מצב של מחסור בגלוקוזה, מצדו, יש לו שתי השלכות מורגשות במיוחד:

(א) מחסור סוכר כמוח

(ב) שחרור הורמונים נגדיים.

במקביל לאלה הסימפטומים של מצב זה גם הם נחלקים לשתי קבוצות:

(א) אלה הנגרמים ע"י לקוי בתפקוד המוח.

(ב) אלה הנובעים מהפרשת יתר של הורמוני בלוטות על ידי הכליות (במיוחד אפינפרין).

בקבוצה הראשונה נכללים סחרחורת, כאבי ראש, טמטום תהליכי המחשבה, ובלבול שכלי; בעוד והקבוצה השנייה כוללת זיעה, רעידה, רגשי פחד וכו'. שתי הקבוצות הללו נראות לעתים במצב מחסור בסוכר בעקבות אכילה.^{7,8} הרי כאן מצב הדומה לקורדייקוס גם מבחינת האיטיולוגיה וגם מבחינת הסימפטומים הכוללים בלבול שכלי.

מעניין שהטיפול המומלץ למצב זה הוא תזונה עשירה בחלבונים בצירוף מעט

פחממנים — זהה לטיפול המומלץ בגמרא לקורדייקוס.^{8a,9a}

7. M.A. Permutt, "Postprandial Hypoglycemia," *Diabetes* 25:719 (1976)

8. P.S. Rotwein *et al.*, "Diagnosis and Management of Hypoglycemic Disorders in Adults", in: *Special Topics In Endocrinology and Metabolism* 3:87-115, M.P. Cohen & P.P. Foa, eds., Liss, NY (1982). a. 111

9. Harrison's *Principles of Internal Medicine*, 10th Ed., McGraw-Hill, NY (1983); p. 682 ff. a. P. 687

10. כנראה קיימים חלוקי דעות לגבי תדירות התופעה. לפי (8) היא נפוצה גם בלי גורמים מיוחדים, בעוד לפי (9) היא נדירה אלא כתוצאה של נתוח בכלי העיכול. ידידי הדגול, פרופ' אברהם ס' אברהם נ"י הציע שמאחר וכנראה היין בזמנם היה הרבה יותר מרוכז, ייתכן ותופעות כאלה גם הן היו יותר נפוצות.